

De hybride taal van Tim Kliphuis

HET VERDWIJNEN VAN IMPROVISATIE

TIM KLIPHUIS studeerde klassiek viool aan het Conservatorium van Amsterdam, maar ging in zijn vrije tijd bij de Sinti in de leer. Op zijn nieuwste cd laat de succesvolle cross-overartiest zich inspireren door de *Brandenburgse Concerten* van Bach en brengt hij zijn eclectische compositie *Ulysses ten gehore*. *Luister* spreekt met Kliphuis over de kunst van improvisatie en het doorbreken van traditionele muzikale hokjes.

Tekst: MYRTHE MEESTER

Foto: RONALD KNAPP

“Improvisatie heeft altijd tot de kern van de klassieke muziek behoord”, vertelt Tim Kliphuis. “Het is een kwestie van nieuwe dingen uitproberen. In feite zijn improvisatie en compositie hetzelfde, al krijg je bij compositie meer tijd om aan je muziek te schaven. Improvisatie is live compositie.” Volgens Kliphuis konden de grote componisten uit de geschiedenis improviseren op hoog niveau. “Mozart improviseerde zijn eigen viool- en pianocadensen, Beethoven hield improvisatiewedstrijden met zijn collega Hummel, en Bach werd bij openbare gelegenheden uitgedaagd om te improviseren op onwaarschijnlijk moeilijke thema’s. Het *Musikalisches Opfer* is daaruit ontstaan.”

Toch is improvisatie geleidelijk naar de marges van de klassieke muziek verdwenen. “Dat gebeurde halverwege de negentiende eeuw, in de tijd van Mendelssohn, toen men oude componisten begon te herontdekken en vereren. In die periode ontstond ook het label ‘klassieke muziek’, terwijl er voorheen gewoon van ‘muziek’ werd gesproken. De oude componisten werden een soort goden, en men ging geloven dat je een partituur alleen op een bepaalde manier uit mocht voeren. Die opvatting is versterkt in de twintigste eeuw, de enige eeuw uit de muziekgeschiedenis waarin uitvoerders niet meer hoefden te improviseren, maar zich volledig toelieden op andermans noten.”

BIJ ZIGEUNERS IN DE LEER

Kliphuis zelf voelde zich niet helemaal thuis bij die ‘schoolse’ benadering van muziek. “Als ik wat vrijer wilde zijn, week ik uit naar mijn andere instrument, de gitaar.” Pas door de Franse jazzviolist Stéphane Grappelli ontdekte hij: “Je kunt dus ook met een klassieke viool muziek maken die niet op blad staat. Dat ben ik toen nader gaan onderzoeken. Ik kwam in aanraking met de Sinti-gemeenschap, die bekend was met de muziek van Grappelli. Daar werd ik heel hartelijk ontvangen, waarschijnlijk omdat er in die *scene* een tekort aan goede violisten was. In korte tijd heb ik me daar een heel andere stijl van spelen eigen gemaakt. Ze hebben me eigenlijk niets ‘geleerd’, maar nodigden me uit om mee te doen. Dan moest ik een-op-een een melodie voor iemand spelen, en kreeg ik die terug. Of iemand speelde iets voor, en ik speelde dat na. Het was leren zonder woorden. Met muziek bezig zijn zonder taal.”

Ook via festivals kwam Kliphuis in aanraking met andere soorten muziek, bijvoorbeeld de Noorse en de Keltische. “Daar heb ik veel inspiratie uit gehaald. Niet door les, maar door goed te luisteren en dingen over te nemen. In die zin ben ik een autodidact: ik heb altijd onderzoek gedaan, en daardoor zelf bepaald wat voor muzikale persoonlijkheid ik wilde worden.” Zijn eigen stijl noemt hij ‘de Tim Kliphuisstijl’, die hij samen met gitarist Nigel Clark en bassist Roy Percy – met wie hij sinds 2006 het Tim Kliphuis Trio vormt – al jaren-

lang ‘scherp slijpt’ en perfectioneert. Hij spreekt van “een zeer gedisciplineerde, onwaarschijnlijk geïnformeerde manier van musiceren. Het is niet zo dat we op het podium gaan staan en zomaar wat doen. Ja, we spelen vanuit de inspiratie van het moment, maar daar is in ons geval twaalf jaar voorbereiding aan vooraf gegaan. We hebben kennis van Bach, van Prokofjev. Ik weet wat er in Ierland, Amerika en India gebeurt. Alles wat voor ons enigszins van nut kan zijn, grijpen we aan, en daar spelen we mee. Op een gegeven moment ontstaat er een soort hybride taal; die beheersen wij nu heel goed.”

STREAM OF CONSCIOUSNESS

Het is vanuit die taal, een muzikale variant op de *stream of consciousness*-schrijfstijl van James Joyce, dat Kliphuis zijn associatieve vioolconcert *Ulysses* componeerde, en dat hij zich over de *Brandenburgse Concerten* van Bach gebogen heeft. “Eigenlijk doen wij hetzelfde als Bach. Hij liet zich door de Parijse hofdansers inspireren, die op hun beurt beïnvloed waren door de muziek van de straat en uit de kroeg. Net als Mozart en Beethoven deed hij dus iets met de ‘popmuziek’ uit zijn tijd. In zijn geval gooide hij er een vleugje Lutherse kerkmuziek doorheen. Wijzelf gebruiken Bachs *Brandenburgse Concerten* als bron, vooral de ritmische, folky kant van die muziek, en voegen daar jazz- en zigeunerelementen aan toe. Ook nemen we bij elke uitvoering de vrijheid om te improviseren. Het publiek houdt daarvan: het voelt dat er op het moment zelf iets wordt gemaakt. Dat er iets spontaans gebeurt.” «

Concertos – Tim Kliphuis and Orchestra. Tim Kliphuis (viool), Nigel Clark (gitaar), Roy Percy (contrabas), Stellenbosch University Camerata, Sony Classical 19075889562